

ХОХУЛЯ ЗВИЧАЙНА (*DESMANA MOSCHATA L.*) НА МАПІ СУМЩИНИ

Ємець О.М., Сумський НАУ

Хохуля звичайна є ендеміком Східноєвропейської рівнини та найдавнішим представником сучасної фауни Європи. Міжнародний союз охорони природи визначив статус хохулі звичайної як виду, що перебуває під загрозою зникнення. Тварина занесена до Європейського червоного списку також до додатку II Бернської Конвенції. У Червоній книзі України хохуля зареєстрована як реліктовий зникаючий вид.

З викладеного, впливає гостра необхідність детального вивчення сучасного поширення, та чисельності цієї унікальної тварини, моніторингу придатних для її існування угідь, створення умов для виживання та розселення.

В Україні, на сьогодні, єдина популяція хохулі (сеймська) зосереджена в її північно-східній частині, зокрема, на території Сумщини.

Формування Сеймської популяції розпочалося у 70-х роках XX ст. шляхом природного проникнення тварин з території Росії і освоєння ними придатних для життя заплавної водойми річки Сейм та її приток.

На сьогодні заселені хохулею території переважно зосереджені в межах двох природо-заповідних об'єктів – Середньосеймського ландшафтного заказника загальнодержавного значення та Регіонального ландшафтного парку «Сеймський», які охоплюють заплаву Сейму в межах Конотопського та частково інших районів.

Експансія хохулі на територію Сумщини, ймовірно, розпочалася з територій Курської області Росії, поблизу українського села Бунякіне. Місцями заселення особинами-іммігрантами найбільш ймовірно були торф'яні кар'єри поблизу вказаного населеного пункту. Звідси з паводковими водами тварини розселилися по меліоративних каналах, заплавної озерах та руслу Сейму у низ за його течією (рис. 1).

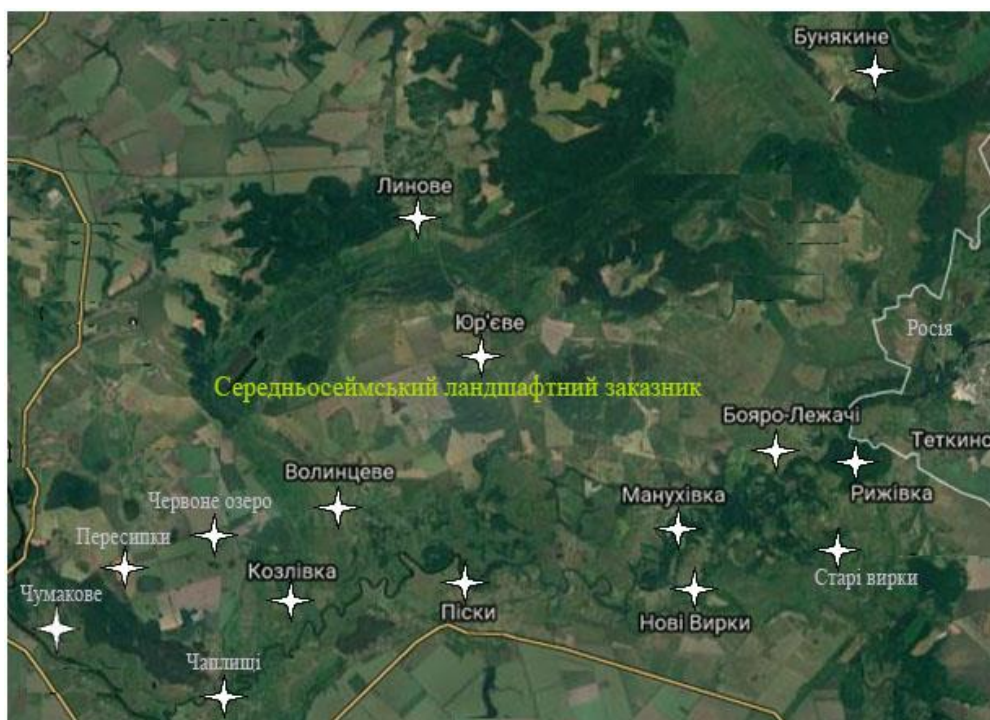

Рис. 1. Поширення *D. moschata* на території Середньосеймського ландшафтного заказника (материнський та вирівський осередки).

Заселення хохулями території Регіонального ландшафтного парку «Сеймський», було продовженням природного процесу міграції цієї тварини з сусіднього заказника. Саме поблизу села Чумакове, де починається згаданий регіональний парк, *D. moschata* була помічена місцевими мешканцями у 2003. На рисунку 2 зазначені місця виявлення *D. moschata* на території Регіонального ландшафтного парку «Сеймський» у період з 1990 по 2019 рік.

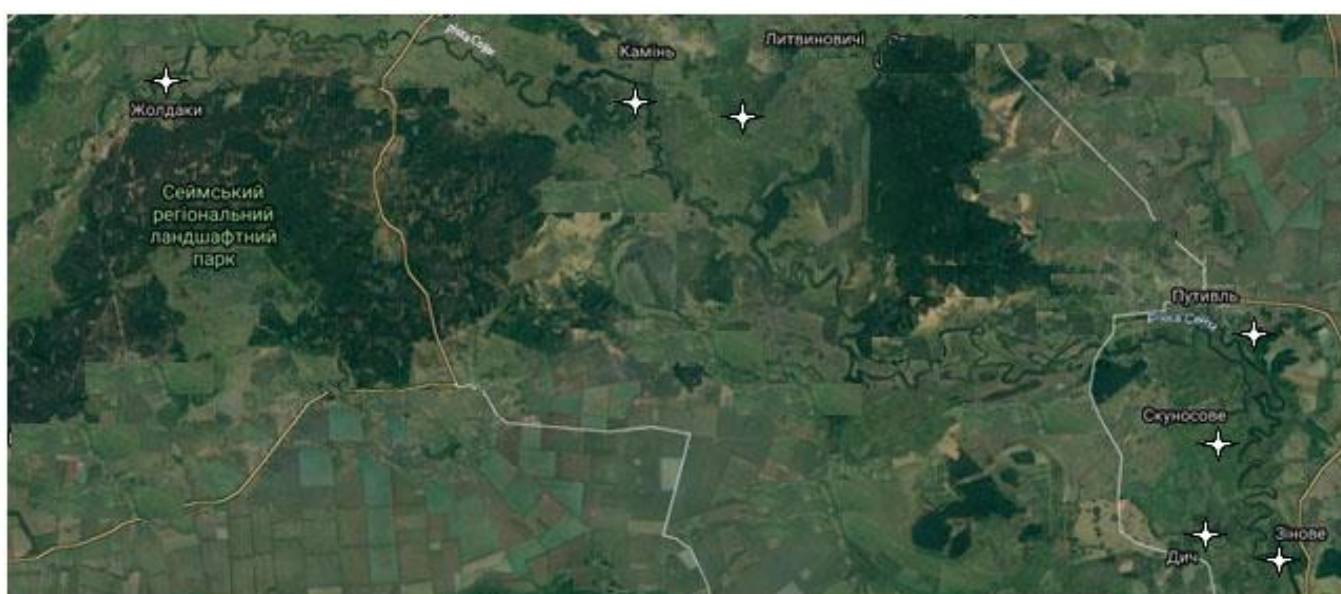

Рис. 2. Поширення *D. moschata* на території Регіонального ландшафтного парку «Сеймський» (материнський та клеветський осередки).

Описані вище території Середньосеймського ландшафтного заказника та Сеймського регіонального ландшафтного парку, де достовірно протягом майже 50 років фіксуються випадки виявлення хохулі, на нашу думку, є материнським осередком Сеймської популяції *D. moschata*. Водночас, протягом цього часу почали формуватися ще два осередки – вирівський, в заплаві річки Вир та клевеньський – на річці Клевень.

Вирівський осередок охоплює ділянку русла річки Вир поблизу села Нові Вирки та її нижню течію до населеного пункту Ворожба і територіально прив'язаний до Середньосеймського ландшафтного заказника (рис 3).

Рис. 3. Вирівський осередок *D. moschata* на річці Вир

Клевеньський осередок хохулі, який перебуває в межах Регіонального ландшафтного парку «Сеймський», є найбільш молодим. Вперше хохулю у згаданій річці було виявлено поблизу села Литвиновичі у 2018 році під час маршрутного обстеження ділянки русла Клевені від села Яцине до села Камінь Конотопського району (рис.4).

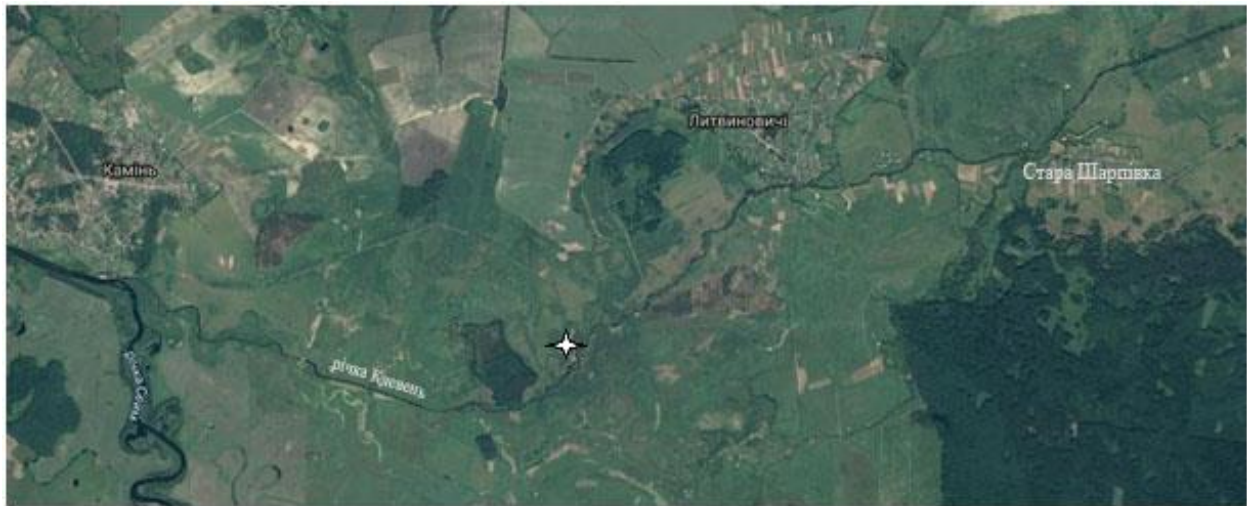

Рис. 4. Клевеньський осередок *D. moschata* на річці Клевень.

Заселення Клевені хохулею, можливо, розпочалося з 1990 року. З цього часу тварина розселилася у верх по руслу річки майже на 8 км. Освоєнню хохулею річки сприяла фактично повна ліквідація промислового скотарства у 1990-2000 рр. у населених пунктах, розміщених у заплаві Сейму. Водночас, згадана частина русла не є активною зоною рекреації, а включення заплавної території Сейму та Клевені до складу Регіонального ландшафтного парку «Сеймський» в суттєвій мірі сприяють успішному освоєнню згаданих територій рідкісною твариною.

У висновках слід відмітити, що сеймська популяція *D. moschata* є скоріш за все останньою в Україні. В її структурі можна виділити три осередки: материнський сеймський - охоплює русло, затоки, заплавні озера, меліоративні канали та водойми у колишніх торфозробних кар'єрах в заплаві річки Сейм; вирівський – охоплює русло та низку заплавної озера річки Вир, лівої притоки Сейму; клевеньський – перебуває у стані формування та охоплює ділянку русла річки Клевень (правої притоки Сейму) в її нижній течії. В цілому сеймська популяція хохулі звичайної є сильно фрагментованою, малочисельною з дуже низькою щільністю тварин у ній і такою, що перебувають у стані сильного пригнічення.